

הבשורה על-פי תומא

תרגום, מבוא והערות מאת אמיר אור

הקדמה מאת פרופ' ר.י.צ. ורבלובסקי

הבשורה על-פי תומא היא טקסט עתיק, הקודם בזמנו לבשורות שבברית החדשה. הבשורה מכילה אמרות שיוחסו לישו, אך בגלל מסריה הרדיקליים נחשבה על ידי אבות הכנסייה לכתב כפירה. הכנסייה הנוצרית, שללה את הטקסט והשמידה אותו ככל שיכלה, ובמשך דורות רבים נחשב הטקסט כאבוד. אולם להיסטוריה הפתעות משלה: ב-1944 התגלתה הבשורה על-פי תומא מחדש בחולות נאגע חמאדי שבמצרים.

הבשורה על-פי תומא שופכת אור חדש על הנצרות הקדומה כזרם יהודי ברוחו. היא מציגה את ישו לא כמשיח, אלא כמורה נאור, שדבריו מכוונים להארתם הרוחנית של תלמידיו. בחיבור זה תורתו מועברת כתורה איזוטרית שניתנה בחוגם המצומצם של הנבחרים הספורים שבאו בסודה.

הבשורה על-פי תומא היא טקסט בעל ערך סגולי המדבר בעד עצמו. מלבד יופיין הספרותי של "אמרות החוכמה" שבו, חשיבותו המדעית ומקומו התרבותי ניכרים במגוון תחומים חשוב: ראשית הנצרות, יהדות הבית השני, ארכיאולוגיה, חקר כתבי הקודש, ותרבות המערב בכלל.

הקדמה

הטקסט המוגש בזה לפני הקורא העברי מעניין מכמה בחינות, והמתרגם, אשר גם הקדים מבוא והוסיף הערות, עומד בדבריו על טיב החיבור, על העניין המיוחד שיש בו, ועל הבעיות הכרוכות בו. מכיוון שכך, אין לה, להקדמה זו אלא להאיר את הרקע ולהשלים את הפרספקטיבה.

כשם שליד ספרי המקרא שזכו להכרה רשמית (כ"ד הספרים) קיימת ספרות "חיצונית" רחבה ("הספרים הגנוזים"), כך גם ליד "הברית החדשה", כפי שנתקדשה על ידי הכנסייה הרשמית. התלמוד מספר על כך שחכמים ביקשו לגנוז את ספר יחזקאל, את שיר השירים ועוד, וכיצד ניצלו ספרים אלה מגניזה (שכן זאת, ולא שריפה, הייתה צורת הצנזורה המקובלת ביהדות). אין אנו יכולים לדעת אילו ספרים וכמה נגנזו בהצלחה רבה יותר, ועל כן אין לנו כל מידע אודותם. כך, תגלית מקרית עשויה לזרוע אור חדש על כמה שאלות מרכזיות הנוגעות להתהוות הטקסט של ספר התורה, שמקורותיו וכן נוסחאות אחרות או מקבילות אפשריות - אבדו או נגנזו, ומכל מקום אינן בידינו.

הנצרות הקדומה, כת יהודית בתחילתה, התפתחה בעידן של ריבוי זרמים דתיים ורעיוניים, שאחד החשובים שבהם היה הזרם המכונה "גנוסטי". לא כאן המקום לסקור את הוויכוח המדעי סביב "גנוסיס" דהיינו (ביוונית) ידיעה או הכרה, והכוונה להכרת האדם את מהותו האמיתית ואת התשובה הנכונה לשאלות הגורליות "מניין באת ולאן אתה הולך". רק ידיעה נכונה שנתגלתה ממרומים עשויה "להושיע" את האדם, ולכן אין זו הפתעה שדברים הקרובים לתפיסת הישע של הגנוסיס, יוחסו גם ל"מושיע" של הנצרות, הלא הוא ישוע. מכאן שחיבורים רבים שנכתבו או נערכו בחוגים נוצריים מסוימים נדונו לגניזה, כאשר מגמה תיאולוגית אחת - זו שהחוגים שאח"כ היו לכנסייה הרשמית דגלו בה - גברה, ופסלה מגמות וזרמים אחרים. התפתחות זו הביאה לקידוש ארבע הבשורות המהוות את עיקר הברית החדשה הנוצרית, ולהרחקת ספרים אחרים, שבחלקם היו ידועים לנו, ובחלקם נתגלו במרוצת הזמן.

מובן, שספר שנמצא בספרייה גנוסטית אינו בהכרח גנוסטי, כשם שמגילת ישעיהו מקומראן היא טקסט של הנבואה המקראית ולא יצירה של כת מדבר יהודה. אעפ"כ, לדעתי, השונה במקצת מדעת המתרגם בנידון זה, ניכרים קווי אופי "גנוסטיים" בבשורה שלפנינו, המיוחסת לשליח תומאס, "אחיו התאום" כביכול של ישוע. אין זה אומר שהחיבור הוא כל כולו יצירה גנוסטית, ויש רגליים להשערה המובאת על ידי המתרגם, שהאמרות המיוחסות לישוע מבוססות על האמרות שב"מקור" הראשוני, שגם שימש את מחברי הבשורות "הרשמיות" על-פי מתי ולוקאס, ויש גם נקודות קירבה אל הבשורה על-

פי מרקוס. אולם האקלים הרוחני שבו נערכו מסורות אלה הוא גנוסטי באופיו: מהותו של האדם היא האור האלוהי (ואת הסוד הזה רק הידע הגנוסטי מגלה לאדם), והשאלה הגורלית היא מניין באת (מהאור האלוהי, אך נפלת בשבי הבשר, החומר, ועולם ההפסד והמוות) ולאן אתה חוזר - אם זכית לידע הגנוסטי (לאותו עולם אלוהי של אור וחיי נצח). מבחינה ספרותית שונה בשורה זו מספרי "הברית החדשה" המקובלת. אין כאן סיפור חייו, מעשיו והטפתו של ישוע מיום לידתו (או לפניה) ועד לצליבתו ותחייתו מהמתים, אלא שורה של יותר מממאה "אמירות", אשר פסוק הפתיחה מכנה אותן "דברים נסתרים" - כלומר, לא הטפה ציבורית לכל דכפין, אלא תורה סודית לבני עלייה בלבד, לאלה שבאו ב"סוד" התורה הזאת.

לא כאן המקום לדון בשאלה באיזו מידה חיבור זה משקף נכונה אספקטים של הטפת ישוע, או משתמש במסורות מסוימות תוך כדי הכנסתן ל"אקלים גנוסטי". די לנו אם הבשורה על-פי--תומא תסייע בידינו לראות את ריבוי הפנים של הנצרות הקדומה - על הרקע היהודי שלה - אשר הברית החדשה המקובלת בכנסייה, עם התיאולוגיה המקופלת בה, היא רק אחת מפניה.

פרופ' ר.י.צ. ורבלובסקי

מבוא

הבשורה על-פי תומא: תומא היה אולי המסתורי שבשליחים, וכבר בשלהי העת העתיקה נרקמו סביבו סיפורים אקזוטיים. ע"פ מסורות שונות תומא היה השליח שהביא את בשורת ישוע להודו, ואכן מאמיני הקהילה העתיקה של מאלאבאר מכנים עצמם עד ימינו "הנוצרים של תומא". אמנם תומא ידוע בעיקר כ"תומא המפקפק", שלא האמין בקימת ישוע מן המתים עד שיראה בידי ישוע את פצעי המסמרים וימששם באצבעו; אולם סיפור זה, המסופר בבשורת יוחנן (כ 24-29), הוא מאוחר יחסית ויסודו כנראה במדרש יווני לשמו של תומא (ביוונית - תמיהה, פליאה). לעומת זאת, מובנו הנכון של שמו (ארמית ל"תאום"), היה מקור למסורת, שעל-פיה נחשב תומא לתאומו הרוחני של ישוע. ככל הנראה התקיימה במאות הראשונות לספ' קהילה נוצרית "תומאסיאנית", שבה התהלכו מסורות אלה, ובעיקר באיזורי א"י, סוריה ועיראק. מספרותם של אותם חוגים נוצריים "סוטים" נותרו חיבורים בסורית מן המאה ה-4 לספ', כספרים חיצוניים שצונזרו בחלקם. כך שרדו "ספר תומא האתלט" ו"ספר מעשי תומא" (עם "הימנון הפנינה" - ר' תרגומי לטקסט), ואילו החיבור הקדום יותר והאיזוטרי יותר של "הבשורה על-פי-תומא" - אבד. אולם רצה הגורל וההיסטוריה הולוכה את הכנסייה שולל: הבשורה על-פי-תומא שבה ונמצאה בין שלל "כתבי כפירה" אחרים שנתגלו ב-1945 בנאג-חמאדי שבמצרים.

כתב היד (MS NHC II), הועתק לקופטית לפני 350 לספ', אך זמן חיבורו מוקדם בהרבה. עם הגילוי זהותה הבשורה על-פי- תומא עם שלושה פפירוסים (P.Ox. 1, 654, 655) שנתגלו עוד לפני כן צפונה משם, בִּבְחָנָאסָה. הפפירוסים, המהווים ככל הנראה נוסח של המקור היווני, המוקדם לטקסט הקופטי, מצטרפים לטקסט בשלמותו, אך נתגלו במצב לקוי, ונוסחם מקוטע. מכיוון שנוסח הטקסט היווני שונה במקצת מן הקופטי, יש להניח שהיה בשימוש יותר מנוסח יווני אחד. גילוייה של הבשורה על-פי-תומא בספרייה "גנוסטיקנית" מעלה כמובן את השאלה בדבר שייכותה לזרם זה. מרבית החוקרים כיום נוטים לראות בה חיבור נוצרי איזוטרי, אך לא גנוסטיקני. נושא נוסף המצריך עיון מקדים הן החפיפות הרבות בין הבשורה על-פי-תומא ובין בשורת מתי, מרקוס ולוקס שבברית החדשה ("האבנגליונים הסינופטיים").

הבשורה ע"פ תומא והגנוסיס: מילולית, "גנוסיס" פירושו ידיעה חווייתית, ידע מתוך תובנה פנימית, וכן לימוד (= סנסקריט - gñana) המונח התייחד לתורות אליטיסטיות של חוכמה גואלת, ובמובן זה הוא אוניברסאלי; "ידע כתנאי לגאולה" היא

תפיסה שהתקיימה בדתות רבות ולאורך תקופות היסטוריות שונות, ובכלל זה בחוגים נוצריים "כשרים" ו"כופרים" גם יחד. לעומת זאת, התנועות הגנוסטיקניות של המאות ה-2 וה-3 לספ' התייחדו בתולדות הדת כזרם לעצמו; תורותיהן התאפיינו בתורות השוללות את הבריאה, מניחות דבולוציה של האלוהות, ומכוונות את תורת הגאולה ותורת אחרית הימים שלהן מתוך תפיסה דיכוטומית ואגוניסטית של הקיום.

תורות גנוסטיקניות, שעד אז נודע לנו עליהן רק מפיהם העוין של אבות הכנסייה (אפיפניוס, היפוליטוס, פורפיריוס וכד'), זכו עם גילוי הספרייה של נאגע-חמאדי לחשיפה מחודשת. רבים מחיבורי הספרייה אכן משקפים נאמנה את תפיסות העולם שיוחסו לגנוסטיקנים על ידי מתנגדיהם; עם זאת, סיווגם האוטומאטי של כל החיבורים שנכללו באוסף כ"גנוסטיקניים" התגלה עד מהרה כשגוי או לכל הפחות כבלתי מדויק.

ספריית נאגע-חמאדי מכילה חומר מגוון שאינו מתייחד לכת אחת או לזרם מחשבה יחיד: כתבים גנוסטיקניים שונים (אופיטיים, סתיאניים, ואלנטיניים ואחרים) מקובצים באוסף זה יחד. החומר לוקט מתוך תפיסה כוללת "גנוסטיציסטית" (=גנוסטיקנית נוצרית) של מעתיקיו ומכנסיו; עם זאת, כלולים בו גם חיבורים שאינם כלל נוצריים או אף יהודיים, אלא מקורם בפילוסופיה הלניסטית, ובעיקר בניאו-פלאטוניזם. מעבר לכך, תפיסת העולם הגנוסטיקנית שהוותה את השקפתם וקו פרשנותם של מכנסי החומר, איננה מצויה תמיד בחומר עצמו - הן בחיבורים השייכים לעולם המחשבה ההלניסטי והן באלה הקשורים במסורת היהודית-נוצרית (דוגמא מובהקת לכך היא כלילתו בקובץ של קטע מן "המדינה" של אפלטון). זהו כנראה, מצב הדברים גם ביחס לטקסט של הבשורה על-פי תומא: מן האמרות עצמן לא נראה שהמחבר היה שותף לגנוסטיציזם של המכנסים. ואולם קדמותו היחסית של החיבור, והפרולוג האזוטרי שלו, המזמין פרשנות שמעבר לפשט הדברים, היוו ככל הנראה דחף מספיק לצירופו אל הקודקס.

כאמור, על אף קדמותה לא זכתה הבשורה על-פי תומא מעולם בהכשר הכנסייה. לבד מתכניה, אחראי לכך גם אימוצה הנלהב ע"י זרמים נוצריים שונים שנחשבו ככופרים בעיני אבות הכנסייה. בחיבור גנוסטיקני מובהק, (Pistis Sophia 43,42), אנו מוצאים הד למסורת גנוסטיקנית, שלפיה ישוע הקם מן המתים ציווה על תומא (וכן על-פיליפ ומתי) "לכתוב את כל דבריו". עם מוניטין כאלה אין פלא שהבשורה עלפי תומא נזכרת כחיבור הטרודוקסי כבר ע"י היפוליטוס, המצטט ממנה (בחיבורו על האופיטיים V 7,20) וע"י אוריגנס (בדרשותיו על לוקס 13,14); אם לא די בכך, הרי כפי שמעידים אבות הכנסייה, במאה ה-3 לספ' אף כללו המאניכיאים את הבשורה על-פי תומא בכתבי הקודש שלהם.

מבחינת דרך החיים שעליה ממליצה הבשורה על-פי תומא, היא אכן אינה שונה בהרבה משאר החיבורים שבספריית נאגע-חמאדי: חיי פשטות והתקדשות, התבדלות מן הזרם המרכזי של החברה והתרבות, ויתור על קניין ועל חיי משפחה, והקרבת כל יעד חומרי או

כוחני למען גאולה רוחנית, ולמען הידע להשגתה. אולם, מכנה משותף זה כולל קשת רעיונית רחבה בהרבה מזו של התנועות הגנוסטיקניות דווקא. לאידיאל זה חתרו קבוצות וזרמים רבים בהיסטוריה הדתית, כמו הסאניאסין והביקו ההודיים, הציניקנים ביוון, האיסיים ביהודה, וחשוב מכול - זו הייתה גם תפיסתה של הנצרות הקדומה. תפיסה כזו משתקפת כבר באבנגליונים, ומותירה עקבות גם בכתביהם של קלמנס ואוריגנס. במלים אחרות, הבשורה על-פי תומא היא טקסט "גנוסטי" במובן הרחב של המלה; טקסט המדבר על דעת של אמת מטאפיסית מסוימת ועל ידע חווייתי, הניתן רק לנבחרים יחידים. ואולם אין רבותא בכך: כך מתוארת גם תורת ישוע ב"ברית החדשה" (מרקוס ד' 11, מתי י"ג 11, ועוד). מוטב אפוא להגדיר את העולם הרעיוני של הבשורה על-פי תומא מחוץ להקשר הביבליוטקי שבו נמצאה; לבחון את כיווני תורת הידע שלה מתוך ההקשרים הדתיים והמטאפיסיים הכלולים בה עצמה, מתוך מציאות החיים שהיא משקפת, ומתוך הסוגה הספרותית שאליה היא משתייכת.

המחקר אמנם נתעה בתחילה אחר עדויותיהם של אבות הכנסייה ואחר הימצאותה של הבשורה על-פי תומא בספרייה גנוסטיקנית מובהקת, אך עד מהרה עמד על כך, שעל אף השימוש שנעשה בהבשורה על-פי תומא, הריהי נבדלת בעיקרי תפיסתה מן הכתובים הגנוסטיקניים שביניהם התגלתה (כך גרסו בעיקר דייויס, קוסטר ורובינסון). מבחינה רעיונית אין למצוא באמרות של הבשורה על-פי תומא כפשוטן מסר גנוסטיקני מובהק; חוקרים מודרניים שיצאו מנקודת הנחה הפוכה, סופם שנזקקו לפרשנות, הדומה אולי לדרך פרשנותם הגנוסטיקנית של מאספי הספרייה הקדומים (בעיקר הלכו בדרך זו גראנט, גארטנר ווילסון). בטקסט כשלעצמו, אין בנמצא דואליזם בנוסח המרקיוני או המניכיאני, ואין בה זכר למיתוס של נפילת סופייה או של עליית ישוע דרך ממלכותיהם העוינות של שליטי עולם דמוניים; היא אף פחות דואליסטית מבשורת יוחנן ופחות אנטגוניסטית לחיי הבשר מאיגרות פאולוס. למעשה, הן מבחינת זמן חיבורה והן מבחינת תוכנה, ניתן לתאר את הבשורה על-פי תומא כ"קדם-גנוסטיקנית" - כלומר, כמקור תרבותי והגותי שממנו התפתחו תורות אלה, בדומה למגילות קומראן, לחיבורים ניאופלאטוניים וניאופייתאגוריים, ולכתבים אחרים בני המאות ה-1 וה-2 לספ'.

הבשורה ע"פ תומא והאבנגליונים: האבנגליונים הועלו על הכתב לאחר כמאתים שנה לפחות של מסורת שבע"פ. בחקר הנוסח של "הברית החדשה" מוסכם כיום, שהיה במסורת זו שלב ספרותי נוסף שאבד. הגיבוש הספרותי המאוחר של הברית החדשה היווה מושא לדיונים מסועפים לגבי ההירארכיה וסדר ההשתלשלות של האבנגליונים הסינופטיים ושל מקורותיהם הארמיים במסורת שבע"פ. בחקר הנוסח מקובל כעת להניח, שמחברי האבנגליונים נסמכו במישרין או בעקיפין על שני מקורות קדומים של

המסורת שבע"פ: האחד הוא סיפור חייו ומעשיו של ישוע, ה-PN (Protonarrative), והאחר הוא אוסף האמרות המיוחסות לישוע, ה-Q, (המקור "הנוסף" = "Quelle"). מסורת אמרות החוכמה (דוגמת מקור Q) משתקפת במובהק בהבשורה על-פי תומא, החסרה לחלוטין את הרובד הסיפורי; על-פי צורתה הספרותית הבשורה על-פי תומא היא בבחינת "ספרות חוכמה" הבנויה אמרות אמרות (logoi sophōn). קדמותה של הבשורה על-פי תומא מסתברת מהתבנית והטון הארכאיים; קישורה לנצרות הראשונה (היהודית) מסתבר מהדגשת ענייני מוסר יהודיים, כמו שמירת השבת או הלואה בריבית; כמו כן, ההתייחסות לפטרוס [אמרות 114, 13] וליעקב אחי ישוע [12], שיסדו אסכולות באזורי המרחב התרבותי היהודי, מעלה בדעת מציאות ארץ-ישראלית או סורית של המאה ה-1. המקבילות של הבשורה על-פי תומא ל-Q הן רבות, אך בשום מקרה לא ניתן להראות תלות של הבשורה על-פי תומא בגרסא אבנגליונית. לעיתים קרובות המקבילות מופיעות בנוסח מלא יותר המנהיר את האמירה האבנגליונית, או בשינוי הקרוב למקבילות קדומות יותר של ספרות החוכמה (מלבד ההקבלה ל-Q ישנן בבשורה על-פי תומא גם מקבילות רבות אחרות לספרות זו, ובעיקר למשלי, לחוכמת שלמה ולבן-סירא). נראה שהטקסט מקביל בזמן לטקסט של מקור Q, או אף קודם לו (לכל המאוחר, סוף המאה ה-1 לספ', או ראשית המאה ה-2); אשר להעלאתה של הבשורה על-פי תומא על הכתב, אפשר שהפפירוסים שבידינו אינם מאוחרים בהרבה מן הנוסח הארמי או הסורי המשוערים; אולם כפי שאירע תדיר למסורות-ידע בעולם העתיק, אפשר שהבשורה על-פי תומא לא הועלתה על הכתב במשך כמאתיים שנה, על מנת להגן על סודותיה. יש המשערים, שהן הבשורה על-פי תומא והן מקור Q הם מהדורות משניות לקובץ אמרות קדום עוד יותר שאבד, אך מן השניים Q הוא הפחות נאמן למקור. Q כולל תורת אחרית-ימים אפוקליפטית שבמרכזה ישוע כבן-האלוהים ("בן-האדם"), תורה שכנראה לא נמצאה בקובץ הראשוני. יש לשער ש-Q נועד לחסום מגמות של דרך-ידע איזוטרית, שסיכנו את סיכוייה של הנצרות לתפוצה עממית מסיבית. תורות אלה, שטענו לסמכות דתית "על-פי מעלת הדיבור או החוכמה" (קורינתים א', ב' 1), גרסו כי החוכמה האלוהית היא שנתגלתה דרך ישוע ונמסרה על ידיו ליחידים נבחרים; מה גם שחלקן אף היו מקורבות ליהדות ושללו את אלוהותו של ישוע.

כאמור לעיל, הבשורה על-פי תומא נכנסת תחת ההגדרה של "גנוסיס" במובן הרחב יותר. קיים בה רובד רדיקלי ברור של "דרך הדעת", במשולב עם רדיקליזם מוסרי שאולי יועד גם לקהל הדיוטות שתמך ב"נבחרים". הבשורה על-פי תומא מכוונת עצמה לאליטה של בודדים פרושים מן היישוב, הדוחים את האידיאלים של כלל הציבור, ונמנעים ככל הניתן מאינטראקציה חברתית (אמרות 49, 42 ועוד). הדראמה הרליגיוזית מצטמצמת ביחיד, ופועלת בשני מישורים: ברמה העקרונית - בין אדם לאלוהות - קיימים היודע, הידע, והנודע; ברמה הפונקציונאלית - בדרך להשגת אותה דעת - קיימים התלמיד,

המלמד והלימוד. למוטו המרכזי של "הברית החדשה" - הצליבה והקימה מן המתים - אין כאן כל זכר, ומאפייניו הקאנוניים של ישוע כדמות אפוקליפטית, היסטורית ומתקנת עולם במלכות שדי - נעדרים לגמרי מהטקסט שלפנינו. ישוע מופיע בבשורה על-פי תומא לא כדמות אסכטולוגית בעיקרה, אלא כמורה החוכמה הנצחית וכהתגלמותה עלי אדמות; מורה קדוש שדבריו כשלעצמם מכוונים את השומע להתוודעות עצמית, וצופנים בתוכם גאולה.

התרגום: הבשורה על-פי תומא כבר תורגמה לשפות רבות (אנגלית, צרפתית, גרמנית, ספרדית, איטלקית ועוד). התרגום העברי שלהלן מבוסס על היוונית וכן על הנוסח הקופטי על-פי תרגומיהם של לייטון ולמבדין לאנגלית*. אף שהיסטורית הלשון המתבקשת לאמרות הבשורה על-פי תומא היא לשון המשנה, בחרתי ללכת בעקבות מגמתם המקראית של תרגומי הברית החדשה לעברית; אפשר שבכך אובד משהו מן העממיות הקולחת שבדיבור המשנאי, אך בלשון המקראית מודגש קשרן של האמרות למסורת ספרות החוכמה של התנ"ך, ומשווה להן מידה של חגיגות, שאף היא במקומה. אני מקווה, שמהו ממקורו השמי של הטקסט יתהדהד בתרגום העברי, וכי גם יופיין הספרותי המיוחד של האמרות לא ייפקד מעין הקורא.

אמיר אור

* טקסט: H. Attridge, בתוך B. Layton (ed) "Nag Hammadi Codex" vol.1 II 2-7
תרגום: T.O. Lambdin, בתוך M. Robinson "The Nag Hammadi Library" Leiden 1977
B.Layton "The Gnostic Scriptures", N.Y. 1987

[] בגוף הטקסט מציינים הסוגרים המרובעים השלמות, ואילו בהערות - מקבילות מן הברית החדשה למאמרות הבשורה ע"פ תומא או חלקיהם.
שינויי נוסח מצוינים בד"כ במספרי ההערות בגוף הטקסט. כאשר ניתנים שני הנוסחים בשלמותם, מצוינים השינויים בכוכבים; במקרים אלה ניתן הנוסח האחד בגוף הטקסט והאחר – בהערות.
להלן: הנה"י = הנוסח היווני; הנה"ק = הנוסח הקופטי.

יצא בהוצאת כרמל 1993

הדברים

א¹

אלה הדברים² הנסִתְרִים³ אשר דִּבֵּר יֵשׁוּעַ הַחַי⁴, וְאֲשֶׁר כָּתַבְתֶּם יְהוּדָה הַמְּבַנֶּה תוֹמָא⁵. וַיֹּאמֶר: אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת פֶּשֶׁר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מוֹת לֹא יִטַּעַם.

ב

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֵל יְחִידֵל הַמְּבַקֵּשׁ עַד אִם מִצָּא. וּבְמִצָּאוֹ יִתְפַּלֵּא, וּבְהִתְפַּלֵּא יִמְשָׁל; וּבְמִשְׁלוֹ [יִמְצָא מְנוּחָה].¹

ג

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: וְהָיָה אִם יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם הַנּוֹחֲגִים אֶתְכֶם*: "רְאוּ, הַמְּלֻכּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֵי הֵיא", כִּי אִז קָדַם לָכֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם. וְאִם יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם: "בְּיָם הֵי הֵיא", כִּי אִז קָדַמוּ לָכֶם הַדָּגִים*. אֲבָל הַמְּלֻכּוֹת* הֵיא בְּתוֹכְכֶם; וּמְחוּץ לָכֶם הֵיא. דַּעוּ אֶת עֲצַמְכֶם* וְתִדְרְעוּ¹; וְהַבִּינוּתֶם כִּי בְּנֵי הָאֵב הַחַי אַתֶּם². אַךְ אִם אֶת עֲצַמְכֶם לֹא יִדְעֶתֶם, בְּעֵנֵי אַתֶּם, וְאַתֶּם הָעֵנִי.³

א: [הש' יוחנן ח 52]. 1 - הפתיח נמצא בנה"ק לאחר הטקסט. 2 - logoi (וכן להלן, במובן מאמרים או אמרות, logia). 3 - (= apokruphoi). 4 - החי: החי באמת (כמו "האב החי"), או: ישוע לאחר תחייתו מהמתים.

5 - בנה"ק כפל לשון: "דידימוס יהודה תומא"; שני השמות ל"תאום" (יוונית - didumos, ארמית - תומא).

ב: 1 - בנה"ק: "ובמצאו תרעש רוחו, ומשל על הכל".

ג: 1 - או: "בהתורעכם אל עצמכם, תדרעו". 2 - [הש' תהלים רבה 5]. 3 - הנה"י: ויאמר ישוע: והיה אם יאמרו אליכם המדברים על לבכם*: "ראו, המלכות בשמים היא", כי אז קדם לכם עוף השמים. ואם יאמרו אליכם: "תחת הארץ היא*", כי אז קדמה לכם דגת הים*. אבל מלכות השמים* היא בתוככם; ומחוץ לכם היא. יודעו עצמם ומצאו זאת*, ובדעתכם את עצמכם* והבינותם כי בני האב החי אתם. אך אם את עצמכם לא ידעתם, בעני אתם, ואתם העני.

ד

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: הֲבֵא בְיָמַימֵי לֹא יִחַשְׁחָה¹ מִשְׂאֵל יֶלֶד בֶּן שְׁבַעֵת יָמִים עַל מְקוֹם הַחַיִּים; וְהָאִישׁ הַהוּא חָיָה יְחִיָּה. כִּי רַבִּים הָרֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר יְהִיוּ אַחֲרֵיהֶם, וְהָאֲחֵרִים רֵאשׁוֹנִים,² וְהָמָּה יְהִיוּ לְאַחֵר.

ה

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: דַּע אֵת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ, וַיִּגְלַח לְךָ הַנְּסֻתָר מִמֶּנּוּ; כִּי אֵין צָפוֹן אֲשֶׁר לֹא יוֹפִיעַ, וְאֵין טָמוֹן [אֲשֶׁר לֹא יוֹקֵם].¹

ו

וַיִּשְׂאֲלוּהוּ תַלְמוּדָיו לֵאמֹר: הַתְּחַפֵּץ* כִּי נָצוּם? וְאֵיךְ נִתְפַּלֵּל? הַנְּתִן* צְדָקָה? וְאֵילוֹ הֵן הַמְצוּוֹת אֲשֶׁר נִשְׁמַר בְּאֲכַלְנוּ? וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אַל תִּדְבְּרוּ שְׂקָר, וְאֲשֶׁר שִׁנְאַתֶּם אֵל תַּעֲשׂוּ. כִּי הַכֹּל גָּלוּי לְפָנַי הַשָּׁמַיִם*; כִּי אֵין צָפוֹן אֲשֶׁר לֹא יוֹפִיעַ,* וְאֵין חֵתוּם כְּלִי יִפְתָּח.¹

ז

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֲשֶׁרֶי¹ הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֹאכְלֵנוּ אִישׁ, לְמַעַן יְחִיָּה הָאָרֶץ לְאָדָם; וְאָרֶר הָאִישׁ אֲשֶׁר יְטַרְפְּנוּ הָאָרֶץ; וְחִיָּה הָאָרֶץ לְאָדָם.

ד: [הש' מתי יט 30, כ 16, מרקוס י 31, לוקס יג 30]. 1 - או: "יהסס". 2 - "והאחרונים ראשונים" לא נמצא בנה"ק.
ה: [הש' מתי י 26, מרקוס ד 22, לוקס ח 17, יב 2]. 1 - "ואין טמוון..." לא נמצא בנה"ק.
ו: [הש' מתי ו 16, י 26, מרקוס ד 22, לוקס ח 17, יב 2]. 1 - הנה"י: "וישאלוהו תלמידיו לאמר: איך* תחפץ כי נצוום? ואיך נתפלל? איך* נתן צדקה? ואילו הן המצוות אשר נשמר באכלנו? ויאמר ישוע: אל תדברו שקר, ואשר שנאתם אל תעשו. כי הכל גלוי לפני האמת*; כי אין צפון אשר לא יופיע.*"
ז: 1 - או "ברוך" (makarios).

ח

וַיֹּאמֶר: דוֹמָה הָאָדָם לְדִיג חֶכֶם, אֲשֶׁר הִשְׁלִיךְ רִשְׁתּוֹ הַיְמָנָה, וַיַּעֲלֶנָּה מִלְּאָח
דִּגִּים קִטְנִים; וְחֲדִיג הַחֶכֶם, בְּמִצְאוֹ בִּינֵיהֶם דִּג גָּדוֹל וְטוֹב, הִשְׁלִיךְ אֶת כָּל
חֲדָגִים הַקִּטְנִים הַיְמָנָה, וּבְלֹא-עֶמֶל בָּחַר בְּגָדוֹל. אֲשֶׁר אֲזַנְנִים לוֹ לְשִׁמְעַ, יִשְׁמַע
נָא:

ט

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: שְׁמַעוּ, הִנֵּה יֵצֵא הַזֹּרֵעַ וַיִּמְלֵא יָדוֹ וַיִּזְרַע. וַיִּפֹּל מִן הַזֵּרַע עַל
הַדְּרָה, וַיָּבוֹאוּ הָעוֹף וַיִּלְקְטוּהוּ. וַיֵּשׂ אֲשֶׁר נָפַל עַל הַסֵּלַע וְלֹא שָׁלַח שָׂרָשׁ
בְּאֲדָמָה וְשִׁבְלֵת לֹא הוֹצִיָּא; וַיֵּשׂ אֲשֶׁר נָפַל בְּקוֹצִים וַיִּחַנְקוּ אֶת הַזֵּרַע וּרְמָה
אֲכָלְתָּו; וַיֵּשׂ אֲשֶׁר נָפַל עַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה וַיִּתֵּן פְּרִי טוֹב, זֶה שְׂשׂוּם שְׁעָרִים,
וְזֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים.

י

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֵשׁ שְׁלַחְתִּי בְּעוֹלָם, וְרָאוּ, אֲשֶׁר אֶפְרָנוּ עַד יְבָעַר.

יא

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: הַשְּׂמִים הָאֵלֶּה יִחְלְפוּ, וְהָאֵלֶּה אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ לָהֶם יִחְלְפוּ; וְאֲשֶׁר
מֵתִים הֵמָּנָה חַיִּים לֹא יִחְיוּ, וְאֲשֶׁר חַיִּים הֵמָּנָה לֹא יָמוּתוּ. בִּימֵי אֲבֹלְכֶם אֶת
אֲשֶׁר מֵתִים הֵם, וְתַחֲיוּם. וְהָיָה בְּבוֹאֲכֶם בְּאוֹר, מַה תַּעֲשׂוּ? בְּיוֹם חַיּוֹתְכֶם
אֶחָד לְשָׁנִים חַיִּיתֶם, וּבְחַיּוֹתְכֶם שָׁנִים מַה תַּעֲשׂוּ?

ח: [הש' מתי יג 47].

ט: [הש' מתי יג 3, מרקוס ד 3, לוקס ח].

י: [הש' לוקס יב 49].

יא: 1 - אפשר שמרומזת כאן תורה דואליסטית בדבר שתי הרוחות שבאדם, הקרובה לזו של מגילות ים המלח

(26 III IV), או לתורה המניכיאית בדבר "התאום הרוחני" ["דמותכם אשר לפניכם נבראה" פד]. המקור לשתי התפיסות הוא בדת הפרסית הזורואסטריית - המורה הן על מלחמה אימננטית של רוחות הרע והטוב, והן על

יב

וַיֹּאמְרוּ הַתְּלָמִידִים אֶל יֵשׁוּעַ: יִדְעֵנוּ כִּי תֵלֵךְ מֵאַתָּנּוּ; מִי יִהְיֶה הַגִּדּוּל בָּנוּ?
וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר: מִכֹּל אֲשֶׁר תִּבְוֹאוּ, הַלּוֹךְ תֵּלְכוּ אֶל יַעֲקֹב הַצַּדִּיק¹ אֲשֶׁר
לְמַעַנּוּ נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

יג

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ אֶל תְּלָמִידָיו: שׂוּבוּנִי וְהִגִּידוּ לִי לְמַה דָּמִיתִי.
וַיֹּאמֶר שְׂמַעְיוֹן כִּיפָא אֱלִיו: כַּמְלֶאכֶה צַדִּיק וְקָדוֹשׁ הַנֶּה.
וַיֹּאמֶר מְתִי אֱלִיו: כְּאִישׁ חָכָם וְנָכוֹן דַּעַת הַנֶּה.
וַיֹּאמֶר תּוֹמָא אֱלִיו: אָדוֹן, לֹא יוּכַל פִּי לְמַלֵּל לְמַה דָּמִיתִי¹.
וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: לֹא אָדוֹנֶיךָ אָנִי, יַעַן כִּי שְׁתִּיתָ וְתִשְׁכַּר מִן הַמִּבְּוֵעַ אֲשֶׁר אָנֹכִי
חִלְקִיתִיו. וַיִּקְחֵנוּ, וַיִּלְךְ, וַיְדַבֵּר אֱלִיו שְׁלֹשָׁה דְבָרִים.
וַיְהִי כְּשׁוּבוֹ אֶל חֲבֵרָיו וַיִּשְׁאַלְוּהוּ לֵאמֹר: מַה אָמַר לְךָ יֵשׁוּעַ? וַיֹּאמֶר תּוֹמָא
אֵלֵיהֶם: אִם אָמַר לְכֶם אֶחָד מִן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלִיו, וְלִקְחֶתֶם אֲבָנִים
וּסְקַלְתֶּנוּנִי, וְאִשׁ תֵּצֵא מִן הָאֲבָנִים וְאֶכְלֶתְכֶם.

קיומו של כפיל טרנסצנדנטי נצחי של הנשמה (fravashi). אפשר אף ששתי התורות מרומזות כאן במינוח שונה ("השניים שבבית" ו"הדמות"); כך או כך, מאימרה זו ומאימרה כ"ב נראה שהרחקת הרע ואיחוד עם "הכפיל" משתלבים כאן בגישור כולל של הפיצול הפנימי שמתרחש עם התגלמות הנשמה בגוף [ר' גם אמרות מח, מט, נ, סא, פג, פד, קו].

יב: [הש' מרקוס ט 34, לוקס ט 46] 1 - אחי ישוע, שהנהיג בירושלים את הקהילה הנוצרית הראשונה. לאחר מותו, עם פרוץ המרד, עברה הקהילה אל עבר הירדן (62 לספ').
יג: [הש' מתי טז 13, מרקוס ח 27, לוקס ט 18]. 1 - [הש' מתי ה 3,5, בן-סירא ג 19; "ולעניים יגלה סודו" - ענוה אפיסטמית ומצב של קבלה, כתנאי מקדים ללימוד רוחני].

יז

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיכֶם יִשׁוּעַ: אִם תִּצְוֶמוּ, וְהָיָה בְּכֶם חֵטְא; וְאִם תִּתְּנוּ צְדָקָה, וְהִרְעוּתְכֶם לְרוּחְכֶם; וְאִם תִּתְּפִלּוּ תִּצְוֶמוּ. וְכִי תִבֹּאוּ אֶל אֶרֶץ וְנִסְעֵתֶם בְּמִקְוֹמוֹתֶיהָ, וְהָיָה בְּקִבְלֵם אֶתְכֶם אֲבָלוּ מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁוֶמוּ לִפְנֵיכֶם; וּרְפֵאתֶם אֶת חוֹלֵיהֶם. כִּי לֹא יִטְמְאַכֶם הַבַּיִת אֶל פְּיֵכֶם, אֲבָל הַיּוֹצֵא מִפִּיכֶם הוּא טִמְא יִטְמְא.

טו

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: בְּרֵאוֹתְכֶם אֶת אֲשֶׁר לֹא חוֹלֵל מְאֹשָׁה, נִפְלוּ עַל פְּנֵיכֶם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנָיו, כִּי הוּא אֱבִיכֶם.

טז

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים אֶל-נְכוֹן כִּי שָׁלוֹם בָּאתִי לָתֵת בְּעוֹלָם. וְלֹא יָדְעוּ כִּי מִחֲלֻקַּת בָּאתִי לָשִׁים בְּאֶרֶץ: אֵשׁ, חֶרֶב, מִלְחָמָה. אֲנִי הַמּוֹשֵׁה יְהוּי בְּבֵית¹; וְנִחְלְקוּ שְׁלֹשָׁה עַל הַשָּׁנִים וּשְׁנַיִם עַל הַשְּׁלֹשָׁה, אֶב עַל בֶּן, וּבֶן עַל אָב; וְהָמוּהָ בְּבוֹדְדִים² בְּנוֹחֵם³ יַעֲמָדוּ.

יז

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: נָתַן אֶתְּךָ לָכֶם אֶת אֲשֶׁר לֹא רָאִתָּה עֵינִי וְאֲשֶׁר לֹא שָׁמְעָה אָזְנוֹ, וְאֲשֶׁר לֹא מִשְׁשָׂה יָד, וְאֲשֶׁר לֹא עָלָה עַל לֵב אִישׁ.

יז: [הש' מתי טו 17,11, לוקס י 8, מרקוס ז 15].

טז: [הש' מתי י 34, לוקס יב 1].

1 - "הבית" כמטפורה לרוח: [ר' אמרות כא, לג, מח, עא, צח והערה 1 לאמרה יא]. 2 - האידיאל של "הבודד" (monachos, וממנו monk) עמד בבסיס התפיסה הנזירית של פרישות מן העולם, אולם השאלה אם הכוונה כאן לפרישות ממש או לעמדה רוחנית - נותרת פתוחה. [ר' גם אמרה מב].

3 - [ר' אמרות כג, ס, צ; המנוחה (anapausis) כמצב הכרתי שעל החניך להשיגו].

יז: [הש' קורינתים I ב 9].

יה

וַיֹּאמְרוּ הַתְּלָמוּדִים אֶל יֵשׁוּעַ: הַגֵּד לָנוּ אֵיךְ תִּקְוֶם אַחֲרֵיתֵנוּ.
וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: הַמְצֵאתֶם אֶת הָרֵאשִׁית כִּי תִבְקָשׁוּ אֶת הָאַחֲרִית? כִּי בְּאֲשֶׁר
הָרֵאשִׁית שָׁם תִּהְיֶה הָאַחֲרִית. אֲשֶׁרִי הֵנָּכֵב בְּרֵאשִׁית; וְהוּא יֵדַע אֶת הָאַחֲרִית
וְלֹא יִטְעֶם מוֹת.

יט

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֲשֶׁרִי אֲשֶׁר הָיָה בְּטָרֶם נְהִיָּה. אִם תִּהְיוּ תְּלָמוּדֵי וְאֵל דְּבָרֵי
תְּקַשִּׁיבוּ, תִּשְׁמַעְנָה אֵלֵיכֶם הָאֲבֹנִים הָאֵלֶּה.

*

אֲכִן חֲמִשָּׁה עֲצִים לָכֶם בְּגוֹן הָעֵדוּת, אֲשֶׁר לֹא יִנְעוּ בַּמִּוֶּץ אוֹ בַּחֲרָף, וְעֲלִיהֶם
לֹא יִשְׁרוּ. אֲשֶׁר יֵדְעוּם, לֹא יִטְעֶם מוֹת.

נ

וַיֹּאמְרוּ הַתְּלָמוּדִים אֶל יֵשׁוּעַ: הַגֵּד לָנוּ, לָמִי דוֹמָה מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם. וַיֹּאמֶר
אֵלֵיהֶם: כְּבָרְגֵר תַּחֲרִדֵל הֵיא; קִטָּן הוּא מִכָּל זֶרַע אֵךְ אִם יִפֹּל עַל אֲדָמָה חֲרוּשָׁה
יַעֲשֶׂה עֲנָפִים גְּדוֹלִים וְהָיָה מַחֲסֵה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם.

כא

וְהֵאמֶר מְרִים אֵל יֵשׁוּעַ: לָמָּה דוֹמִים תְּלָמוּדֵיךָ? וַיֹּאמֶר: דוֹמִים הֵם לִילָדִים
קִטְנִים אֲשֶׁר גָּרוּ בְּשֵׂדָה לֹא לָהֶם. וּבְכוּזָה בְּעֲלֵי הַשֵּׂדָה, וַאֲמַר: הֲבֵנוּ לִי אֶת
שָׂרִי, וְהַתְּפִשְׁטוּ לְפָנָיו עִירְמִים לְחֲשִׁיבוּ אֵלָיו, וְנָתַנוּ לוֹ אֶת שֵׂדָהוּ.

כ: [הש' מתי יג 31, מרקוס ד 30, לוקס יג 18].

*

עַל כֵּן אָנֹכִי אֹמֵר: אִם יָדַע בְּעַל הָאֲחֻזָּה כִּי בָּא הַשּׂוֹדֵד, וְשָׁקַד עַל מִשְׁמֶרְתּוֹ
בְּטָרִם בָּא וְלֹא יִתְּנֶהוּ לְפָרִיץ אֶל בֵּית אֲחֻזָּתוֹ לְקַחַת אֶת רְכוּשׁוֹ. וְאַתֶּם
הַשְּׂמֵרוֹ לָכֶם מִפְּנֵי הָעוֹלָם; אֲזֶרֶת חֵיל כֵּן יִמָּצְאוּ הַשּׂוֹדְדִים דְּרָךְ לְהַשְׁוִיכְכֶם; כִּי
הַצָּרָה אֲשֶׁר רְאִיתֶם בּוֹא תְּבוֹא¹. לֹא יֵשֵׁב אִישׁ נְכוּן-דָּבָר בְּקֶרְבְּכֶם!

**

בְּחִבְשָׁל חִיבּוּל, וַיִּמְחַר הָאִישׁ הַהוּא וַיָּבוֹא, הִרְמִשׁוּ בִידּוֹ, וַיִּקְצָרְהוּ. אֲשֶׁר
אֲזַנִּים לוֹ לְשִׁמְעַ, וְשִׁמְעַ נָא!

כב

וַיֵּרָא יֵשׁוּעַ וְיְלָדִים בְּיַנְקָם וַיֹּאמְרוּ אֵל תִּלְמִידָיו: בְּקִטְנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יוֹנְקוּ כֵּן
הַבָּאִים אֵל הַמְּלָכוֹת. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: הִבְהִיזְתָּנוּ וְיְלָדִים נָבוֹא אֵל הַמְּלָכוֹת?
וַיֹּאמְרוּ יֵשׁוּעַ אֲלֵיהֶם: בַּעֲשׂוֹתְכֶם אֶת הַשְּׂנִיִּם לְאַחַד וּבַעֲשׂוֹתְכֶם אֶת הַתְּנֹדָה
בַּחוּץ וְאֶת הַחוּץ בַּתְּנֹדָה וְאֶת אֲשֶׁר מִמְּנַעַל בְּאֲשֶׁר מִתַּחַת; וּבַעֲשׂוֹתְכֶם אֶת
הַזְּכָר וְאֶת הַנְּקִבָּה לְאַחַד, לְבִלְתִּי חַיּוֹת הַזְּכָר זָכָר, וְלֹא הַנְּקִבָּה נְקִבָּה;
וּבַעֲשׂוֹתְכֶם עֵינַיִם תַּחַת עֵינָי, יָד תַּחַת יָד, רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל, וְדַמּוֹת תַּחַת דְּמּוֹת¹
- אֵז תְּבוֹאוּ אֵל [הַמְּלָכוֹת].

כא: * [הש' מתי כד 43, לוקס יב 39,35]. ** [הש' מתי יג 9, מרקוס ד 29,9 לוקס ח 8].

1 - או: "כי בִּיתְרוֹן אֲשֶׁר תִּבְקָשׁוּ, יִמָּצְאוּ"; המלה ל"יתרון" - גם במובן של שימוש או שירותים (chreia) - אולי במובן טובות הנאה של העוה"ז, או של שימוש בכוחות רוחניים [ר' אמרות יט, מח, קו].

כב: [הש' מתי יח 1, מרקוס ד 9, לוקס יח 15].

1 - מושג הדמות (eikon) עשוי אמנם לרמז על "הכפיל הרוחני" [ר' הערה 1 אמרה יא], אך בה במידה אפשר שהוא שאוב מעולם המחשבה הפלאטוני-אמצעי.

כג

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: בְּחֹר אֲבַחְרֶכֶם אֶחָד מִנִּי אֶלֶף וּשְׁנַיִם מֵרֶבֶבָה, וּבְאַחַד יַעֲמִדוּ¹.

כד

וַיֹּאמְרוּ תַלְמִידָיו: הֲרֵאֵנוּ אֵת מְקוֹמְךָ, כִּי עָלֵינוּ הוּא לְבַקֵּשׁוּ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם:
אֲשֶׁר אֲזַנְבִּים לוֹ, וְיִשְׁמַע נָא! יֵשׁ אֹזֵר אֲשֶׁר בְּנֹאֵר הוּא, וְהַאִיר אֵת כָּל הָאָרֶץ;
וְאִם לֹא יֵאִיר זֶה, וְהָיָה חֹשֶׁךְ¹.

כה

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: וְאַהֲבֵת אֵת אַחִיךָ כְּנַפְשֶׁךָ¹, וּשְׁמֹרְתוּ כְּכַבֵּת עֵינֶיךָ.

כו

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: רְאֵה תִרְאֶה אֵת חֲקִיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵין אַחִיךָ, וְאֵת חֲקוֹרָה אֲשֶׁר
בְּעֵינֶיךָ אֵינֶיךָ רוֹאֶה. כֹּאֲשֶׁר תִּזְכֹּר אֵת חֲקוֹרָה מֵעֵינֶיךָ אִז תִּרְאֶה כְּמַה תִּזְכֹּר
אֵת חֲקִיכֶם מֵעֵין אַחִיךָ.

כז

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ¹: אִם לֹא תִמְנַעוּ מִן הָעוֹלָם² לֹא תִמְצְאוּ אֵת הַמְּלָכוֹת; וְאִם לֹא
תִנְעָשׂוּ אֵת הַשִּׁבְתָּ לְשִׁבְתוֹן לֹא תִחְזוּ אֵת הָאֵב³.

כג: 1 - או: "ובחירתם אחד ינוחו על עמדם."

כד: [הש' מתי ו 22, לוקס יא 34]. 1 - דו-המשמעות במקור: "ואם לא יאיר (האישה/האור) ...והיה (האישה/האור) חֹשֶׁךְ."

כה: [הש' מתי כב 39, מרקוס יב 31, לוקס י 27]. 1 - או: "כמוך".

כו: [הש' מתי ז 3, לוקס ו 41].

כז: 1 - מלות הפתיחה חסרות בנה"ק. 2 - מילולית: "אם לא תצומו לעולם". 3 - בנה"י: "לא תחזו את מלכות אלהים".

כח

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: כָּל־כֹּחַ הָאָרֶץ נִצְבָתִי וּבְכֹשֶׁר הוֹפְעֵתִי אֱלֹהִים; וְאִמְצָאֵם שְׂפוֹרִים כְּלָם, וְצִמָּא כָהֶם אֵין. וְתַעֲצֵב נַפְשִׁי אֶל בְּנֵי הָאָדָם, כִּי לִפְנֵי עֵזֶר וְלֹא יִרְאוּ; כִּי רִיקִים כָּאוּ אֶל הָעוֹלָם וְרִיקִים יִבְקָשׁוּ לַעֲזֹבוֹ. כִּי עֲתָה שְׂפוֹרִים הִמָּת, וּבְסוּר יִינָם יִנְחִמוּ.

כט

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אִם כְּעֹבֵר הָרוּחַ נִהְיָה הַכֹּשֶׁר, הֲנִיָּה זֶה כְּלָא; אִךְ אִם כְּעֹבֵר הַכֹּשֶׁר הָרוּחַ, הֲנִיָּה כְּלָא עַל כָּל כְּלָא. וְאַנְכִי אֶתְּכִלָּא, אִךְ יִשְׁכַּן הָעֹשֶׂר הָרַב בְּעֵנֵי הַלְּוָה.

ל

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: *כַּאֲשֶׁר שָׁלַשָּׁה, אֵין עִמָּם אֱלֹהִים; וּבְאֲשֶׁר אֶחָד לְבָדוֹ, אָנֹכִי עִמּוֹ, אֲמַרְתִּי.¹ *ג'לוֹ אָכֹן וְתִמְצָאוּנִי; כִּקְעוּ כּוֹל עֵין, וְשָׁם אָנִי.²

לא

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: לֹא יִרְצָה נִכְיָא בְּכַפְרוֹ, וְלֹא יִרְפָּא רוּפָא אֶת מוֹדְעֵיו.

לב

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: עֵיר כִּי תִבְנֶה מִבְּצֵר עַל חַר גְּבוּתָהּ, לֹא תִוָּכַל לְנַפֵּל וְלֹא תִוָּכַל לְהִסָּתֵר.

ל: [הש' מתי יח 20]. 1 - בנה"ק: ויאמר ישוע: *כאשר שלשה כאלהים, כאלהים המה. כאשר שנים או אחד, אנכי עמו.* 2 - בנה"ק לא נמצאים כאן הפסוקים "ג'לו...ותמצאוני", ומופיעים בהיפוך סדרם באמרה ע"ז.

לא: [הש' מתי יג 57, מרקוס ו 4, לוקס ד 24].

לב: [הש' מתי ה 14].

לג

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֵת אֲשֶׁר שָׂמַעְתָּ בְּאָזְנְךָ הָאֶחָת, מֵעַל רְאֵשֵׁי הַגִּגֹּת הוֹדִיעַנִי אֶל הָאֲחֵרֹת¹. אַבְנִי, אִישׁ לֹא יִדְלִיק נֵר וּכְסָחוֹ בְּכִלֵּי, גַּם לֹא יִשְׁימְהוּ בְּמָקוֹם סֵתֵר. כִּי עַל הַמְּנוֹרָה יוֹשֵׁב, לְמַעַן יִרְאֶה אֵת אֲזָרוֹ כֹּל בֵּא וַיִּזְצֵא.

לד

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: כִּי יִנְהַג עֵזֶר אֵת הָעֵזֶר, וְנִפְלוּ שְׁנֵיהֶם אֶל הַבּוֹר.

לה

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: לֹא יוּכַל אִישׁ לִבּוֹא אֶל בֵּית הַגִּבּוֹר לִשְׁחֹתוֹ בְּלֹתֵי אִם אָסֵר אֵת יְדָיו, אִזּוּ יָבוֹ בֵּיתוֹ.

לו

[וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֵל תָּבוֹא בְּלִבְכֶם דֹּאגָה,¹ מִזֶּה אֲכָל תֵּאכְלוּ וּמִזֶּה תִלְבְּשׁוּ. כִּי הִנֵּה נֹעְלִיתֶם מְאֹד עַל שׂוֹשְׁנֵי הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לֹא תִסְרְקְנָה וְלֹא תִטְוִינָה. וְאַתֶּם, בְּאִיִן לָכֶם בְּגָד, מִזֶּה תִלְבְּשׁוּ, וּמִי יוֹסִיף שְׁעוֹר עַל קוֹמְתְכֶם? הוּא זֶה אֲשֶׁר יִתֵּן לְבוּשְׁכֶם בְּיַדְכֶם.

לג: [הש' מתי י 27, ה 15, לוקס יב 3, ח 16, יא 33, מרקוס ד 21]. 1 - כלומר, באוזני אחרים.

לד: [הש' מתי טו 14, לוקס ו 39].

לה: [הש' מתי יב 29, מרקוס ג 27, לוקס יא 21].

לו: [הש' מתי ו 25, לוקס ב 22].

1 - בנה"ק: "וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֵל תָּבוֹא בְּלִבְכֶם דֹּאגָה מִבְּקָר עַד עֵרֶב וּמֵעֵרֶב עַד בְּקָר לְאִשֶׁר תִּלְבְּשׁוּ."

לז

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תִּלְמִידָיו: מַתִּי תִרְאֶה¹ אֵלֵינוּ וְנַחֲזֶדָּה?
וַיֹּאמֶר²: כֹּאֲשֶׁר תִּתְפַּשְׁטוּ עֵירֹמִים וְלֹא תִבּוֹשׁוּ, וְשִׁמְתֶם בְּגָדֵיכֶם תַּחַת כַּפּוֹת
וְגָלִיבְכֶם, וְדַרְכֵתְכֶם עָלֵיהֶם בִּילְדִים; אִזּוּ תַחֲזוּ אֶת חֵפֶן חַחִי וְלֹא תִירָאוּ.

לח

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: פְּעָמִים רַבּוֹת כָּסַפְתֶּם לְשִׁמְעַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְדַבֵּר
אֵלֵיכֶם, וּמִבְּלָעָדֵי אֵין אֲשֶׁר יִשְׁמְעֵכֶם. וּבָאוּ יָמִים, וּבִקְשֶׁתֶם אַחֲרַי וְלֹא
תִמְצְאוּ.

לט

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: הִנֵּה מִנְפֹתְחוֹת הַדְּעַת בְּיַדֵי הַפְּרוֹשִׁים וְהַסּוֹפְרִים נִתְּנוּ,
וַיִּהְיֶינָם. גַּם הֵם לֹא בָאוּ וְגַם אֶת הַרוּצִים לְבוֹא מִנְעוּ. אֵךְ אַתֶּם הָיוּ
עֹרֹמִים בְּנִחְשִׁים וּתְמוּמִים בְּיוֹנִים.

מ

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: גִּפֶן נִטְעָה וְלֹא בָאָב חֹלְקָהּ¹; יַעַן אֲשֶׁר אֵין יְסוּד לָהּ, תִּשְׁרַשׁ
מִטְפָּרָה וְאַבְרָהָהּ.

מא

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: מִי אֲשֶׁר יֵשׁ בְּיָדוֹ, נִתּוֹן עוֹד יִנְתֵן לוֹ; וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ, גַּם חִמְעֵט
אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לְקוֹחַ יִלְקַח מִמֶנּוּ.

לז: 1 - בנה"ק: "תגלה". 2 - בנה"ק: "ויאמר ישוע".

לט: [הש' מתי כג 13, לוקס יא 52, מרקוס י 16].

מ: [הש' מתי טו 13]. 1 - מילולית: "מחוק לאב".

מא: [הש' מתי יג 12, כה 29, מרקוס ד 25, לוקס ח 18, יט 26].

מב

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: הֲיִו עֹבְרֵי אֶרֶח.¹

מג

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תִּלְמִידָיו: מִי אַתָּה כִּי תִדְבֵר אֵלֵינוּ אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה? וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ:¹ מִדְּבָרֵי אֱלִיכֶם לֹא תִדְעוּנִי,² כִּי כֵן פְּיִחוּדִים נִחִייתֶם, אֲשֶׁר יֵאָהְבוּ אֵת הָעֵץ וְשָׂנְאוּ אֵת פְּרִי, וַיֵּאָהְבוּ אֵת הַפְּרִי וְאֵת הָעֵץ שָׂנְאוּ.

מד

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: הַמְחַרְף אֵת הָאֵב, יִסְלַח לוֹ; וְהַמְחַרְף אֵת הַפֶּן, יִסְלַח לוֹ; אָבֵל הַמְחַרְף אֵת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לֹא יִסְלַח לוֹ – לֹא כָּאֲרֵץ וְלֹא בְּשָׁמַיִם.

מה

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: לֹא יֵאָסְפוּ עֲנָבִים מִן הַקֹּצִים¹ וּמִפְּרֻקָּנִים תְּאֲנִים לֹא תִאָּרֶינָה, כִּי לֹא יִשְׂאוּ פְּרִי. הֵן אִישׁ טוֹב יוֹצֵיא מֵאֲזָרוֹ טוֹב, וְאִישׁ רָע יוֹצֵיא אֶזְוֹן מֵאֲזָר לְפִי חָרֵעַ, וְאֶזְוֹן יִדְבֵר; כִּי מִשְׁפָּעַת לְפִי יוֹצֵיא אֶזְוֹן.

מב: 1 - מילולית, "חולפים על פני (משהו או מישהו)". כמו לגבי "הבודדים" [ר' יא, מט] אפשר שמדובר כאן בעמדה נפשית. הכתובות על מצבות הקברים פנו תדיר אל "הזר" או "עובר האורח"; האמרה ניתנת אפוא להתפרש: 'היו חולפים על פני עולם מתים זה, כאותו עובר אורח על פני המצבות'.

מג: 1 - "ויאמר ישוע" לא נמצא בנה"ק. 2 - או כשאלה: "המדברי אליכם לא תדעוני?"

מד: [הש' מתי יב 31, מרקוס ג 28, לוקס יב 10].

מה: [הש' מתי ז 16, יב 34, לוקס ו 45,44]. 1 - בנה"ק: "לא יאספו ענבים משפטי קוצים".

מו

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: מֵאַדָּם עַד יוֹחָנָן הַמַּטְבִּיל לֹא קָם בְּיַמֵּי אִשָּׁה גְדוֹל מִיוֹחָנָן
הַמַּטְבִּיל, לְכֹל תְּמַקְנָה עֵינָיו.¹ וְאַנִּי אָמַרְתִּי: מִי בָכֶם יַחַפֵּז קָטָן, וַיֵּדַע אֶת
הַמְּלָכוֹת,² וְגָדַל מִיוֹחָנָן.

מז

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: לֹא יוּכַל אִישׁ לְרַכֵּב עַל שְׁנֵי סוּסִים אִו לְדַרְךְ שְׁתֵּי קִשְׁתוֹת;
וְלֹא יוּכַל עֶבֶד לְעַבֵּד שְׁנַי אֲדוֹנִים,¹ כִּי כֵן יַכְפִּיר אֶת הָאָחֵר, וּבִזָּה אֶת הָאֲחֵר.
אֲשֶׁר שָׁתָה יַיִן יִשָּׂא, לֹא יִתְאַזְרֵ לְחַדְשׁוֹ. לֹא יִתֵּן יַיִן חֲדָשׁ בְּנֵאדוֹת יְשָׁנִים, כֵּן
יִבְקָעוּ; וְלֹא יִתֵּן יַיִן יִשָּׂא בְּנֵאדוֹת חֲדָשִׁים, כֵּן יַחְמִיזוּ; וְלֹא יִטְלֵא יִשָּׂא עַל בְּגָד
חֲדָשׁ, כִּי כֵן יִקְרָעוּ.

מח

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה אִם יִשִּׁימוּ שְׁנַי שְׁלֹמֹם בְּיַמֵּיהֶם בְּבֵית הָאָחֵר,¹ וְאָמְרוּ אֵל
הָאֲחֵר: "הֲעֵתְךָ מִזֶּה", וְהֲעֵתְךָ יַעֲתֵק מִמְּקוֹמוֹ.

מט

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: אֲשֶׁרֵיכֶם הַבּוֹדְדִים וְהַנִּבְחָרִים, כִּי אַתֶּם תִּמְצְאוּ אֶת הַמְּלָכוֹת.
כִּי מִמִּזְנֶה בָּאתֶם וְאֵלֶיךָ תָּשׁוּבוּן.

מו: [הש' מתי יא 11, לוקס ז 28]. 1 - מילולית: "תשברנה", כלומר "תכלינה" או "תזקנה" (?).

2 - או: "הקטן בכם ידע את המלכות" [הש' מתי יח 3, מרקוס י 15, לוקס יח 17].

מז: [הש' מתי ו 24, ט 16, לוקס טז 13, ה 36,39, מרקוס ב 21].

מח: [הש' מתי יז 20, כא 21, מרקוס יא 23]. 1 - או: "בבית אחד".

ג

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: וְהִיחָ אִם יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם: "מֵאַיִן בָּאתֶם?" וַאֲמַרְתֶּם אֵלֵיהֶם: "מִן הָאֵזֶר בָּאנוּ, מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁם נִחְיָה הָאֵזֶר מֵעַצְמוֹ; וַיַּעֲמֵד [בְּנוֹחַו]1, וַיַּגִּל אֵלֵיהֶם בְּדַמוֹתָם." וְאִם יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם: "מִי אַתֶּם?" וַאֲמַרְתֶּם: "בָּנָיו אֲנַחְנוּ, וּבַחֲרֵי הָאֵב חַיֵּי אֲנַחְנוּ." וְהִיחָ אִם יִשְׁאַלְוֶכֶם: "מַה הוּא אוֹת אֲבִיכֶם בָּכֶם?" וַאֲמַרְתֶּם אֵלֵיהֶם: "תְּנוּעָה וּמְנוּחָה הוּא."

גא

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תְּלַמִּידָיו: מָתַי תָּבוֹא מְנוּחַת הַמַּתִּים וּמָתַי יָבוֹא הָעוֹלָם הַחֲדָשׁ? וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם: אֲשֶׁר חֲבִיתֶם לוֹ בָּא, וְחֵכֶר לֹא תִבְרָוּהוּ.

גב

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תְּלַמִּידָיו: עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה נְבִיאִים נִבְּאוּ בְּיִשְׂרָאֵל וְכֻלָּם בָּדְדָרוּ. וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם: אֵת חַיֵּי לְפָנֵיכֶם עֲזַבְתֶּם וַתִּדְבְּרוּ עַל הַמַּתִּים.

גג

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תְּלַמִּידָיו: הַמּוֹעִילָה הַמְּיֻלָּה, אִם לֹא? וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם: לוֹ הוֹעִילָה, הוֹלִידוֹם אֲבוֹתֵיהֶם נְמוּלִים מֵאֲמֹם; אֲכָל הַמְּיֻלָּה הָאֲמַתִּית בְּרוּחַ מִצְעָה יִתְרוֹן בְּלִיל.

גד

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אֲשֶׁרֵיכֶם הָעֲנִיִּים,¹ כִּי לָכֶם מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

גד: [הש' מתי ה 3, לוקס ו 20]. 1 - אפשר שיש במאמר זה רמיזה לכת האביונים, הקשורה במסורתם הארץ-ישראלית של יעקב ופטרוס (ר' במבוא, 'הבשורה ע"פ תומא והאבנגליונים').

נה

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲשֶׁר לֹא יִשְׁנָא אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת תַּלְמִידִי, וְאֲשֶׁר לֹא יִשְׁנָא אֶת אֶחָיו וְאֶת אַחֵי־תָיִו, וְנִשְׂא אֶלְבוֹ פְּמוֹתַי, אֵינּוּ שׁוֹחַ בִּי.

נו

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲשֶׁר יָדַע אֶת הָעוֹלָם מִצֵּא גּוֹיָה; וְאֲשֶׁר מִצֵּא גּוֹיָה לֹא יִשׁוּחַ בּוֹ הָעוֹלָם.

נז

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: דוֹמָה מַלְכוּת הָאָב לְאִישׁ אֲשֶׁר זָרַע טוֹב הָיָה לוֹ; וַיִּבּוֹא אוֹיְבוֹ לִילְתָּהּ, וַיִּזְרַע זֹנִים בֵּין הַחֲטִיִּים. וְלֹא הִנִּיחָם הָאִישׁ לְעַקֵּר אֶת הַזֹּנִים, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: פֶּן תִּלְכוּ לְעַקֵּר אֶת הַזֹּנִים וְיִשְׂרְשְׁתֶּם אֶת הַחֲטִיִּים. כִּי כִּיּוֹם תִּקְצֹר יִרְאוּ הַזֹּנִים וְנִעְקְרוּ וּבִעָרוּ.

נד

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר עָמַל, כִּי הוּא מִצֵּא חַיִּים.

נט

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: הַתְּבוֹנְנוּ בְּחֵי בְּעוֹדְכֶם חַיִּים, פֶּן תָּמוּתוּ וּתִבְקָשׁוּ לְחַזֹּתוֹ וְלֹא תוּכְלוּ.

נה: [הש' מתי י 37, טז 24, לוקס יד 26, ט 23, מרקוס ח 34].

נו: [הש' מתי יג 24].

ס

וַיִּרְאוּ שׁוֹמְרוֹנֵי נוֹשֵׂא טָלָה בְּדַרְבּוֹ יְהוּדָה. וַיֹּאמְרוּ אֵל תְּלַמִּידָיו: [לָמָּה יֵשֵׁא זֶה אֶת] הַטָּלָה?¹ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: לְמַעַן יִשְׁחַטְחוּ לְאַכְלוֹ. וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם: בְּעוֹדֵנוּ חַי לֹא יֵאכְלֵנוּ; כִּי אִם אַחֲרַי אֲשֶׁר שָׁחֲטוּ וְחָיָה לְגוֹיָה. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: אִם לֹא כֵן יַעֲשֶׂה, לֹא יוּכַל. וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם: אַף אַתֶּם בְּקִשְׁוֹ לָכֶם מְקוֹם מְנוּחוֹת, פֶּן תַּחֲיוּ לְגוֹיָה וְהָאֵכָל תֵּאכְלוּ.

סא

וַיֹּאמְרוּ יֵשׁוּעַ: שְׁנַיִם יָנֹחַו עַל מִטָּה;¹ הָאֶחָד יָמוּת וְהָאֶחָד יִחְיֶה. וַתֹּאמְרוּ שְׁלוֹמִית: מִי אַתָּה, חָאִישׁ, וּבֵן מִי אַתָּה? עַל מִטָּתִּי עָלִיתָ,¹ וּמִשְׁלַחַנִּי אֲכַלְתָּ.² וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהָ יֵשׁוּעַ: אֲנִי הוּא, אֲשֶׁר בָּאתִי מִן הַדְּוָמָה. מֵאֲשֶׁר לְאַבְי נָתַן לִי.

[–]³ [וַתֹּאמְרוּ שְׁלוֹמִית:]⁴ תְּלַמִּידְתָּ אָנִי. [–]³

[וַיֹּאמְרוּ יֵשׁוּעַ:]⁴ עַל פֶּן אָנִי אוֹמֵר: בְּהַדְּמוֹתוֹ⁵ יִמְלֵא אֹר, וּבְהַחֲלִקוֹ יִמְלֵא חֶשֶׁךְ.

סב

וַיֹּאמְרוּ יֵשׁוּעַ: לְרֵאיוֹנִים לְסוֹדוֹתַי¹ אֲסַפֵּר סוֹדוֹתַי.¹ אֵל תִּדְעַ שְׂמֹאלְךָ אֶת אֲשֶׁר עוֹשֶׂה יְמִינְךָ.

ס: 1 - המלים חסרות; השלמתן ע"פ ההקשר. בנה"ק: "זה אצל הטלה ישבן".

סא: [הש' לוקס יז 34, י 22, מתי יא 27]. 1 - כלומר, בהסבה על ספה. 2 - בנה"ק: "כאחד עליית על מטתי...". 3 - מלה חסרה (או יותר). 4 - המלים חסרות; השלמתן ע"פ ההקשר. 5 - בנה"ק: "בשמותו".

סב: [הש' מתי יג 11, ו 3, מרקוס ד 11, לוקס ח 10]. 1 - ההקשר הוא של תורת סוד; גילוי הסודות המיסטיים (mysteria) לנבחרים בלבד. תפיסה איזוטרית כזו רווחה לא רק בכיתות יהודיות-נוצריות כמו האביונים והאלחסאים, אלא בנצרות הקדומה בכלל [הש' קורינתים I ב 6, עברים ה 11-14, אוריגנס; נגד קלסוס III 60, IV 6, קלמנס; המארג (Stromateis) 5].

סג

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אִישׁ עָשִׂיר הָיָה, וְרַבּוּשׁוֹ רַב. וַיֹּאמֶר: אֲכַלְכֵּל רַבּוּשֵׁי זְרוּעַ וְקַצְוֹר, נְמוּעַ וּמְלֵא אֲסָמֵי פְרִי, לְמַעַן לֹא אֲחַסֵּר דְבָר. כִּזְזַת חָשֵׁב בְּלִבּוֹ, וַיָּמָת בְּלִילָה חֲחוּא.
אֲשֶׁר אָזְנִים לוֹ, יִשְׁמַע נָא!

סד

אִישׁ אֶחָד הוֹעִיד לוֹ אוֹרְחִים. וַיְהִי אַחַר עֲשׂוֹתוֹ אֵת הָאֲרֻחָה וַיִּשְׁלַח אֵת עַבְדּוֹ לְקַרְא לְאוֹרְחִים. וַיָּבֹא אֶל תְּרַאשׁוֹן וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲדוֹנִי קוֹרֵא לְךָ. וַיֹּאמֶר: חוּב כֶּסֶף לִי בֵּיד סוֹחְרִים, וְלָעַת הָעָרֵב יִבּוֹאוּ אֵלַי, וְחִלְכֵתִי וְצוּיֵתִים. פְּטָרְנִי נָא מִן הָאֲרֻחָה. וַיִּלְךְ אֶל אַחַר וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲדוֹנִי קוֹרֵא לְךָ. וַיֹּאמֶר: בֵּית קִנְיֵתִי, וַיִּשְׁאַלּוּ מִמֶּנִּי יוֹם. לֹא תִשְׁפַּק עֵתִי בְיָדִי. וַיָּבֹא אֶל אַחַר וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲדוֹנִי קוֹרֵא לְךָ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו: תְּבָרִי נוֹשֵׂא לוֹ אִשָּׁה וְאֲנִי הוּא הָעוֹשֶׂה אֵת הָאֲרֻחָה. לֹא אוֹבֵל לָבוֹא. פְּטָרְנִי נָא מִן הָאֲרֻחָה. וַיִּלְךְ אֶל אַחַר וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲדוֹנִי קוֹרֵא לְךָ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אַחְזָה קִנְיֵתִי, וְאֲנִי הוֹלֵךְ שְׂמֵחַ לְשֵׂאת שְׂכָרָה. לֹא אוֹבֵל לָבוֹא. פְּטָרְנִי נָא מִן הָאֲרֻחָה. וַיָּבֹא הָעֶבֶד, וַיֹּאמֶר אֶל אֲדוֹנָיו: אֲשֶׁר קִרְאתֶם אֶל הָאֲרֻחָה הִתְנַצְּלוּ מִבּוֹא. וַיֹּאמֶר הָאֲדוֹן אֶל עַבְדּוֹ: צֵא אֶל הַדְּרָכִים וְהִבֵּא לִי אֵת אֲשֶׁר תִּמְצָא לְמַעַן יֹאכְלוּ. לֹא יִבּוֹאוּ הַקּוֹנִים וְהַסּוֹחְרִים אֶל מְקוֹמוֹת אֲבִי.

סה

כֶּרֶם הָיָה לְאִישׁ צְדִיק, וַיִּתְּנֶהוּ בְיַד יוֹגְבִים לְמַעַן יַעֲבֹדוּהוּ וְנִשְׂא פְרִיו מִיָּדָם. וַיִּשְׁלַח אֵת עַבְדּוֹ לְמַעַן יִתְּנוּ לוֹ אֵת פְּרֵי הַכֶּרֶם. וַיִּתְּפֹשׁוּ אֵת הָעֶבֶד וַיִּבְוָחוּ, כַּמַּעֲט הַרְגוּהוּ. וַיָּשָׁב הָעֶבֶד וַיִּגַּד לְאֲדוֹנָיו. וַיֹּאמֶר אֲדוֹנָיו: אֵלַי לֹא הַבִּירוּהוּ.¹

סג: [הש' לוקס יב 16].

סד: [הש' מתי כב 1, לוקס יד 16].

וַיִּשְׁלַח עֶבֶד אַחֵר, וַיְבַרְחֵהוּ הַיּוֹגְבִים. אִזְ שָׁלַח הָאֲרוֹן אֶת בְּנוֹ, וַיֹּאמֶר: אֲוִלִי
אֶת בְּנֵי יִבְבְּדוּ. וּבִיָּדָעַם כִּי הוּא יוֹרֵשׁ הַכֹּהֵן, תִּפְשׁוּהוּ הַיּוֹגְבִים הַהֵם
וַיַּהַרְגוּהוּ. אֲשֶׁר אֲזַנְיָם לוֹ, וַיִּשְׁמַע נָא:

סו

וַיֹּאמֶר ישׁוּעַ: הֲרֵאוּנִי אֶת הָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר מֵאֲסוּתָּהּ הַבְּוֹנִים; זֹאת הִיא אֶבֶן
הַכְּפֹנָה.

סז

וַיֹּאמֶר ישׁוּעַ: חִידְעֵ אֶת הַכֹּל,¹ כִּי יַחְסֹר,² חֶסֶר כֹּל³ הוּא.

סח

וַיֹּאמֶר ישׁוּעַ: אֲשֶׁרֵיכֶם כֹּאֲשֶׁר יִשְׁנְאוּ אֶתְכֶם וְכֹאֲשֶׁר יִרְדְּפוּ אֶתְכֶם; וְכֹאֲשֶׁר
יִרְדְּפוּכֶם מִמָּקוֹם לֹא יִמָּצְאוּ.

סט

וַיֹּאמֶר ישׁוּעַ: אֲשֶׁרֵי הַנְּרִדְפִים בְּלִפְנֵי, כִּי הֵם יִדְעוּ אֶת הָאֵב בְּאֵמֶת. אֲשֶׁרֵי
הֲרַעְבִים לְמַעַן מוֹלֵא אֶת בְּטֹן הַחֲפִיץ¹.

סה: [הש' מתי כא 33, מרקוס יב 1, לוקס כ 9]. 1 - בנה"ק: "אולי לא הכירם".

סו: [הש' מתי כא 24, מרקוס יב 20, לוקס כ 17].

סז: 1 – (= הכולי, השלם). 2 - או: "וחסר נפשו"; [הש' מתי טז 26, מרקוס ח 36, לוקס ט 25].

3 – (= כל הדברים); או: "וחסר כליל".

סח: [הש' מתי ה 10, לוקס ו 22].

סט: [הש' כנ"ל וכן מתי ה 6, לוקס ו 21] 1 - או: "האביון", או: "הרעב".

ע

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אִם תִּלְדוּ¹ אֶת אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם, אֲשֶׁר לָכֶם הוּא יוֹשִׁיעֵכֶם. וְאִם
אֵינְנֹו בְּכֶם, אֲשֶׁר חִסְרְתֶם יִמִּיתְכֶם.

עא

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: הָרוֹם אֶחָרָם אֶת הַבַּיִת [הַזֶּה], וְלֹא יוֹכַל אִישׁ לְבַנּוֹתוֹ [עוֹד].

עב

וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ אִישׁ אֶחָד: דָּבָר נָא אֵל אַחִי וַיַּחֲלֶקוּ עִמִּי אֶת נַכְסֵי אָבִי. וַיֹּאמֶר
אֱלֹוֹ: בֶּן אָדָם, מִי שָׁמְנִי מִחֲלֶק? וַיִּפֶן אֵל תַּלְמוּדָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: לֹא מִחֲלֶק
אָנֹכִי, הֲלֹא-בֶן?

עג

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲבָן רַב הַקָּצִיר וְהַפּוֹעָלִים מְעַשִּׂים; עַל כֵּן הִתְפַּלְלוּ אֵל הָאֲדוֹן
כִּי יִשְׁלַח פּוֹעָלִים לְקָצִיר.

עד

וַיֹּאמֶר: אֲדוֹן, רַבִּים מְסַכְּבִים לְבוֹר¹ וְאֵין אִישׁ בְּבוֹר.

ע: 1 - או: "תקימו".

עא: [הש' מתי כו 61, מרקוס יד 58].

עב: [הש' לוקס יב 13].

עג: [הש' מתי ט 37, לוקס י 2].

עד: 1 - או "לבאר".

עח

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: רַבִּים נִצְבִּים בְּדִלְתָא, וְהַבּוֹרְדִים הִמָּה יְבוֹאוּ אֶל תְּדַר הַחֲתָנָה.

עו

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: הַזְמַח מַלְכוּת הָאֵב לְסוּחַר אֲשֶׁר מִשָּׂא סְחוּרָה הִיָּה לוֹ, וַיִּמְצָא פְּנִינָה.¹ וְהַסּוּחַר פִּי חֲבֵם, מִכָּר אֶת מִשְׂאָו וַיִּקֶּן לוֹ אֶת הַפְּנִינָה לְבָדָה. אִם אַתֶּם בִּקְשׁוּ לָכֶם אֶת הָאוֹצָר אֲשֶׁר יַעֲמֹד וְלֹא יֵאבֵד, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב סָם לְאָכְלוֹ וְתוֹלָע לֹא יִשְׁחִיתֶנּוּ.

עז

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: אֲנִי הָאוֹר מְעַלְיָהֶם כָּלֵם. אֲנִי הַבַּל.¹ מִמֶּנִּי בָּא הַבַּל, וְאֵלֵי הַבַּל יָשׁוּב. בַּקְעוֹ בּוֹל עֵץ וְשֵׁם אֲנִי; גִּלּוֹ אֶבֶן וְתַמְצָאוֹנִי.²

עה

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: לָמָּה זֶה יֵצְאֶתֶם הַשְּׂדָחָה? הַלְרְאוּת קָנָה נָע בְּרוּחַ? אִם לְרְאוּת אִישׁ עוֹטָה מִחֲלָצוֹתָיו? הֲנִה מַלְכֵיכֶם וְגִדּוּלֵיכֶם יַעֲטוּ מִחֲלָצוֹת, וְלָדַעַת אֶת הָאָמֶת לֹא יוֹכְלוּ.

עו: [הש' מתי יג 45, ו 20, לוקס יב 33]. 1 – [הש' המנון הפנינה 12: "אם תרד מצרימה והבאת משם את הפנינה האחת..."] -- אפשר שכאן ובאמרה צג ההקשר הוא למשל של 'המנון הפנינה' (ע' שם): מלך פרתיה שולח את בנו למצרים בלוויית 'אח', כדי להביא את הפנינה הנשמרת שם ע"י נחש. הנסיך מסומם לזמן רב ע"י המצרים, אך לבסוף שב לחושיו הודות לאיגרת של המלך, משיג את הפנינה וחוזר למזרח. שם הוא עוטה את גלימת הידע, עולה לארמון המלך, ונכנס לממלכת המנוחה והשלום. [הש': I מלך/אב; II נסיך/בן; III אח/ישוע; IV מצרים/ לבוש, בשר, 'העולם'; V מצרים, שדים / שודדים, פרושים; VI שינה, שעבוד/ עוני, שיכרון, עיוורון].

עז: 1 – (= הכולי, השלם. וכן להלן). 2 - בנה"י לא נמצאים כאן הפסוקים "בקעו... ותמצאוני", ומופיעים בהיפוך סדרם באמרה ל'.

עח: [הש' מתי יא 7, לוקס ז 24].

עט

וְאִשָּׁה מִן הַחֲמוֹן אָמְרָה אֵלָיו: אֲשֶׁרִי הַפֶּטֶן אֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה וְהַשְּׂדִים אֲשֶׁר
בְּלִפְלוֹךְ. וַיֹּאמֶר [אֵלֶיהָ]: אֲשֶׁרִי אֲשֶׁר אֶת דְּבַר הָאֵב שָׁמְעוּ וַיִּשְׁמְרוּהוּ
בְּאֶמֶת. כִּי הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְאָמַרְתֶּם: אֲשֶׁרִי הַפֶּטֶן אֲשֶׁר לֹא הָרַתָּה וְהַשְּׂדִים
אֲשֶׁר לֹא הִינִיקוּ.

פ

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲשֶׁר יָדַע אֶת הָעוֹלָם מֵצֵא אֶת הַגּוֹפִי; וְאֲשֶׁר מֵצֵא אֶת הַגּוֹפִי לֹא
יִשְׁוֶה בּוֹ הָעוֹלָם.

פא

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: אֲשֶׁר הֶעֱשִׂיר, יִמְלֹךְ נָא; וְאֲשֶׁר פַּח בְּיָדוֹ, יִנַּח נָא.¹

פב

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: הַקְּרוֹב אֵלַי קְרוֹב אֶל הָאֵשׁ וְהִרְחֹק מִמֶּנִּי רְחוֹק מִן הַמַּלְכוּת.

פג

וַיֹּאמֶר יִשׁוּעַ: הַדְּמִיּוֹת גְּלוּיּוֹת לְאָדָם; וְהָאֹר אֲשֶׁר בְּהֵן נִסְתָּר בְּדַמּוֹת הָאֹר
אֲשֶׁר לְאֵב. הוּא¹ יִגְלֶה; וְדַמּוֹתוֹ בְּאֹרוֹ נִסְתָּרָה.

עט: [הש' לוקס יא 27, כג 28].

פא: 1 – (= ידחה, יטוש את הכוח).

פג: 1 – (= האור או האב) דו-משמעות במקור.

פד

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: בְּרֵאוֹתְכֶם אֶת דְּמוּתְכֶם תְּשִׂישׁוּ, אֵד בְּרֵאוֹתְכֶם אֶת דְּמִיּוֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר לְפָנֵיכֶם נְהִי, וְאֲשֶׁר לֹא תִמּוֹתְנָה וְלֹא תִרְאִינָה, פֶּמָּה תִשָּׂאוּ?

פה

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: בָּרַב כַּח וְעֲשֶׂה נִבְרָא אָדָם, וּבְכָל אֵלֶּה לֹא יִשְׁוּה לָכֶם. כִּי לֹ
שְׁוּה לָכֶם [לֹא טַעַם טַעַם] מוֹת.

פו

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: [לְשׂוֹעָלִים] חוֹרִיחֶם וְלַעֲוָה הַשְּׂמִימִים קִנּוּ, וּבֶן הָאָדָם אֵין לוֹ מְקוֹם
לְחַנִּיחַ אֶת רֵאשׁוֹ.

פז

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: אִמְלִל חַגּוּף חַתְּלוּי בַּגּוּף, וְאִמְלִלָּה חֲרוּחַ חַתְּלוּיָה בְּאֵלֶּה הַשְּׂנִימִים.

פח

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל: חֲנָה, הַמּוֹלָאכִים וְחַנְּבִיאִים בָּאִים אֵלֵיכֶם, וְנָתַנּוּ לָכֶם אֶת אֲשֶׁר
לָכֶם. וְאִף אַתֶּם תָּנּוּ לָהֶם אֶת אֲשֶׁר בְּיַדְכֶם, וְאַמְרַתֶּם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם: מָתִי
יְבוֹאוּ וְלָקְחוּ אֶת אֲשֶׁר לָהֶם?

פז: [הש' מתי ח 20, לוקס ט 58].

פט

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: לָמָּה זֶה תִּרְחֲצוּ אֶת הַכּוּס מִחוּץ? הֲלֹא תִבְיִנוּ כִּי זֶה אֲשֶׁר עָשָׂה
אֶת הַתְּנִיף הוּא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַחוּץ?

צ

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: בּוֹאֵוּ אֵלַי, כִּי קָל עָלַי וְנִעְיִמָּה מִמּוֹשְׁלֵתַי, וּמִצְאֲתֵם לָכֶם מְנוּחָה.

צא

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: הַגֵּד לָנוּ מִי אַתָּה, לְמוֹעַן נֶאֱמִין בְּךָ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: אֶת פְּנֵי
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּחִנְתֶּם, וְאֶת אֲשֶׁר לְפָנֵיכֶם לֹא יִדְעֶתֶם; וְאֵינְכֶם יוֹדְעִים אֵיךְ
תִּבְחָנוּ אֶת חֲרָגְעִי¹ הַזֶּה.

צב

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: בְּקִשׁוּ וּמִצְאֲתֵם; אָפֶס כִּי עָתָה חֲפִצְתִּי לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
עָלִיהֶם שְׂאֵלֹתוֹנֵי בְּיָמֵם הָהֵם, וְאֲשֶׁר לֹא אִמְרָתִים לָכֶם; וְאַתֶּם לֹא תִבְכָּשׁוּם.

צג

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ:¹ אַל תִּתְּנוּ קְדָשִׁים לְכֹלְבָיִם, כֹּן יִשְׁלִיכוּם אֶל הַגְּלָלִים; וְאַל
תִּשְׁלִיכוּ פְּנִינֵים לַחֲזִירִים, כֹּן [יִתְּנוּ לְמַרְכָּם].

פט: [הש' מתי יג 25, לוקס יא 39].

צ: [הש' מתי יא 28].

צא: [הש' מתי טז 1, לוקס יב 54]. 1 – (= שעת הכושר, ההזדמנות; kairos)

צב: [הש' מתי ז 7, לוקס יא 9].

צג: [הש' מתי ז 6]. 1 – שתי מלות הפתיחה חסרות בנה"ק.

צד

[ויאמר] ישוע: המבקש ומצא [והדופק] יפתח לו.

צה

[ויאמר ישוע:] אם יש לכם פסח, אל תתנוחו בתרבות, כי אם תנוחו לזה, אשר מומנו לא ישוב עוד אליכם.

צו

ויאמר ישוע: דומה מלכות האב לאשה אשר לקחה שאור מעט, [ותטמנהו] בעסה, ותעש פפרות להם גדולים. אשר אזנים לו, ישמע נא!

צז

ויאמר ישוע: דומה מלכות [האב] לאשה אשר נשא [כד] קמח. ויהי פחרחיקה ללקת פפרה, ותשבר יד הכד, וישפך הקמח מאחריה על תדרה. ולא ידעה את הדבר, וצרתה לא הבינה. ויהי פבואה הפיתה ותנח את הכד ותמצאחו ריק.

צח

ויאמר ישוע: דומה מלכות האב לאיש אשר אמר בלבו להרג גדול.¹ וישלף חרבו בבית, ויתקענה בקיר, למען ידע אם חזקה זרועו. אז הרג את הגדול.

צד: [הש' מתי ז 8].

צה: [הש' לוקס ו 34]

צו: [הש' מתי יג 33, לוקס יג 20].

צח: 1 – (= שר וגדול; megistanos)

צט

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תִּלְמִידָיו: אַחֲרָיךָ וְאַמְדָּךָ נֹצְבִים בַּחוּץ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: אֵלֶּה פֶּה,
וְאֲשֶׁר עוֹשִׂים אֶת רְצוֹן אָבִי, הֵם אַחֵי וְאַמִּי; הֵם אֲשֶׁר יְבוֹאוּ אֵלַי מִלְּבוֹת אָבִי.

ק

וַיְרֵאוּהוּ מִטְּבַע זָהָב, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: אַנְשֵׁי הַקּוֹסָר נִדְּגָשִׁים בְּנוֹ מִם. וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם: תָּנוּ לְקוֹסָר אֶת אֲשֶׁר לְקוֹסָר, וְתָנוּ לְאֵלֵהֶם אֶת אֲשֶׁר לְאֵלֵהֶם, וְתָנוּ
לִי אֶת אֲשֶׁר לִי.

קא

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ:¹ אֲשֶׁר לֹא שָׂנֵא אֶת [אָבִיו] וְאֶת אִמּוֹ כְּמוֹנִי, לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת לִי
[לְתִלְמִיד]; וְאֲשֶׁר לֹא יֵאָהֵב אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ כְּמוֹנִי לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת לִי
[לְתִלְמִיד]. כִּי הִנֵּה אִמִּי [חַבְלֵתְנִי],² אַךְ [אִמִּי] הָאֲמֵתִית נְתַנָּה לִי חַיִּים.

קב

וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: אֹי לָהֶם, הַפְּרוֹשִׁים! כִּי דוֹמְמִים הֵם לְקֶלֶב הַיֵּשׁוּן בְּאֲבוּס הַבְּקָר;
אֲשֶׁר גַּם הוּא אָכּוּל לֹא יֵאָכֵל, וְגַם אֶת הַבְּקָר לֹא [יִנְיַח] לְאָכֵל.

צט: [הש' מתי יב 47, מרקוס ג 32, לוקס ח 20].

ק: [הש' מתי כב 16, מרקוס יב 14, לוקס כ 21].

קא: [הש' מתי י 37, לוקס יד 26]. 1- שתי מלות הפתיחה חסרות בנה"ק. 2 - או "ילדתני"; ההשלמה ע"פ
ההקשר.

קב: [הש' מתי כג 13, לוקס יא 52].

קג

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָדַע בְּאִיזוֹ אֲשַׁמְרֶת¹ יְבוֹאֵהוּ הַשּׁוֹדְדִים; לְמַעַן יִקּוּם וְאָסַף אֶת [בְּנֵי] פִיתוֹ וְאָזַר הַלְצָיו בְּטָרֶם בָּאוּ.

קד

וַיֹּאמְרוּ [אֵלָיו]: הֲבָה נִתְפַלֵּלָה הַיּוֹם וְנִצְוִמָה. וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: מַה חֲחִטָּא אֲשֶׁר חֲטָאתִי וּבְמָה נִבְשַׁלְתִּי? אֲבָל אַחֲרֵי צֵאת חֲחִתָּן מִן חֲחִפָּה, אֲזַי יְצוּמוּ וְהִתְפַּלְלוּ.

קה

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אֲשֶׁר יָדַע אֶת אָבִיו וְאָמוֹ, בֶּן זוֹנָה יִקְרָא.

קו

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: בְּעֵשׂוֹתְכֶם אֶת הַשָּׁנִים לְאַחַד וְהָיִיתֶם לְבְנֵי אָדָם;¹ וְכִי תֹאמְרוּ: הֵרָה, הֲעָתֵק מִזֶּה, וְנִעְתַּק.

קז

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: דּוֹמָה הַמְּלָכוֹת לְרוּעָה אֲשֶׁר הָיוּ לוֹ מֵאֵה בְּכָשִׁים. וַיֹּאבֵד הָאֶחָד מֵהֶם, וְהוּא הַגִּדּוֹל מִכָּלֶם. וַיִּנָּח אֶת הַתְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה, וַיִּבְקַשׁ אֶת הָאֶחָד עַד אֲשֶׁר מָצְאוֹ. וַיְהִי אַחֲרֵי אֲשֶׁר יָגַע, וַיֹּאמֶר אֵל הַכֹּכֵשׁ: אַחְבֹּתֶיךָ מִן הַתְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה.

קג: [הש' מתי כד 43, לוקס יב 39]. 1 - או: " באיזו חלקה"/" באיזה חבל" (meros).

קד: [הש' מתי ט 14, מרקוס ב 18, לוקס ה 33].

קו: [הש' מתי כא 21, מרקוס יא 22]. 1 - "בן האדם" (בר אָנְש) זוהה במשיח, ושימש ככינוי לישוע בפי הכתות היהודיות-נוצריות המוקדמות.

קח

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: הַשׁוֹתֵה מִפִּי כְמוֹנֵי יַעֲשֶׂה, וְאַנְכֵי אַעֲשֶׂה הוּא, וְנִגְלוּ לוֹ הַנְּסֻתָרוֹת.

קט

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: הַדְמָה הַמְּלֻכּוֹת לְאִישׁ אֲשֶׁר חָיָה לוֹ אוֹצֵר טָמוּן בְּשֹׁדְהוֹ, וְלֹא יָדַע. וּבְמוֹתוֹ עֲזָבָהוּ לְבָנוֹ. וְלֹא יָדַע הַכֵּן אֶת הַדְּבָר, וַיִּקַּח אֶת הַשְּׂדֵה וַיִּמְכְּרֵנוּ. וַיָּבֹא הָאִישׁ אֲשֶׁר קָנָהוּ לְחָרְשׁוֹ, [וַיִּמְצָא] אֶת הָאוֹצֵר, וַיִּחַל לְחַלּוֹת כֶּסֶף בַּתְּרֵבִית לְאֲשֶׁר בָּחַר.

קי

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אֲשֶׁר מְצָא אֶת הָעוֹלָם וַיַּעֲשֶׂר, יֵנַח נָא אֶת הָעוֹלָם.

קיז

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יִגְלוּ לְפָנֵיכֶם, וְאֲשֶׁר יַחֲיָה בְּחַי לֹא יֵרָאֶה מִמֹּת וְלֹא [יֵירָא]. כִּי אֹמֵר יְשׁוּעַ: הַמּוֹצֵא אֶת עֵצְמוֹ לֹא יִשְׁוֶה בּוֹ הָעוֹלָם.

קיב

וַיֹּאמֶר יְשׁוּעַ: אוֹי לְבָשָׂר הַתְּלוּי בְּרוּחַ וְאוֹי לְרוּחַ הַתְּלוּיָה בְּבָשָׂר.

קט: [הש' מתי יג 4].

קיג

וַיֹּאמְרוּ לוֹ תִלְמִידָיו: מָתַי תָּבוֹא הַמַּלְכוּת? וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ:¹ לֹא כָּעֲפִיחַ תָּבוֹא.
וְלֹא יֹאמְרוּ: "הֲנִיחַ פֶּה" אוֹ "הֲנִיחַ שֵׁם"; כִּי פְרוּשָׁה מַלְכוּת הָאֵל עַל הָאָרֶץ
וְהָאֲנָשִׁים אֵינָם רוֹאִים אוֹתָהּ.

קיד¹

וַיֹּאמֶר שְׂמֹעוֹן כִּיפָּא אֱלֵיהֶם: תֵּצֵא נָא מֵרִים מִתּוֹכֵנוּ, כִּי אֵין נָשִׁים² רְאוּיוֹת
לְחַיִּים. וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ: רְאֵה כִּי הִנֵּחַ אֲנִיחָה לְעֲשׂוֹתָהּ לְזָכָר, לְמַעַן תִּהְיֶה גַם
הִיא לְרוּחַ תְּהִי וְדַמְתָּה לְכֶם, הַזְכָּרִים. כִּי כָּל אִשָּׁה³ אֲשֶׁר תִּחַפֵּץ לְזָכָר תָּבוֹא
אֶל מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

קיג: [הש' לוקס יז 20]. 1 - שתי המלים חסרות בנה"ק.

קיד: 1 - נראה שאמרה זו נוספה במאוחר לשאר הטקסט. לעניין המיזוגוניה שבאמרה זו, ע' במאמרו של ר.י.צ. ורבִּלובסקי, בתוך p.1-130 (1982) Numen 29.

2- או: "נקבות". 3 - או: "נקבה".

- Davies S.L. *The Gospel of Thomas and Christian Wisdom* (NY 1980)
- Doresse J. *The Secret Books of The Egyptian Gnostics* (NY 1960)
- Gaertner B. *The Theology of The Gospel according to Thomas* (NY 1961)
- Grant R. and Freedman D.N. *The Secret Sayings of Jesus* (NY 1960)
- Koester H. and Robinson J.M. *Trajectories through Early Christianity* (Philadelphia 1971)
- Layton B. *The Gnostic Scriptures* (NY 1987)
- Menard J.E. "L'Evangelion selon Thomas", Nag Hammadi Studies vol.5 (Leiden 1975)
- Puech H.Ch. "The Gospel of Thomas", in New Testament Apocrypha vol.1,
ed. Hennecke E. (Tubingen 1959 Eng. ed. GB 1963)
- Pearson B.A. *Gnosticism, Judaism, and Egyptian Christianity* (Minneapolis 1990)
- Quispel G. "Gnosis and The New Sayings of Jesus" in Eranos Jahrbuch vol.38 (1969)
- Quispel G. "The Gospel of Thomas and Jewish Christianity" in Gnostic Studies vol.2
(Leiden 1975)
- Robinson J.M. ed. *The Nag Hammadi Library* (1st ed. 1977; 3rd rev. ed. San Francisco
1988)
- Robinson J.M. "From Q to the Gospel of Thomas" in *Nag Hammadi Gnosticism
and Early Christianity* ed. Hedrick C.W. and Hodgeson R. (1977)
- Schneemelcher W. "P.Ox. 654,655" & Introduction, in New Testament Apocrypha vol.1
ed. Hennecke E. (Tubingen 1959 Eng. ed. GB 1963)
- Turner H.E.W. and Montefiore H. *Thomas and The Evangelists* (Napeville Ill. 1969)
- Wilson R.Mcl. *Studies in The Gospel of Thomas* (London 1960)